

6. Sectorale examenafspraken	
Opdrachtgever	OCW
Projectaannemer	SBB
Projectleider	T. (Tina) Boes
Contactpersoon	J.E. (Lisette) van Loon
Start en einde deelproject	Januari 2012 – juni 2014

Versie beheer			
Versie	Auteur	Datum	Opmerkingen
Versie 2.0	Janneke Voltman	31 januari 2013	n.v.t.
Versie 3.0	Lisette van Loon	19 april 2013	
Versie 3.1	Lisette van Loon / Tina Boes / Janneke Voltman	26 april 2013	Opmerkingen werkgroep onderwijs-bedrijfsleven ingevoegd
Versie 3.2	Janneke Voltman	29 april 2013	Opmerkingen OCW verwerkt

1. Inleiding

In het voorjaar van 2012 heeft de MBO Raad een projectvoorstel gepresenteerd gericht op het stimuleren van de kwaliteit van examinering in het mbo genaamd 'Focus op standaarden in Examinering'. Vijf deelprojecten uit dit plan zijn gericht op de ondersteuning van onderwijsinstellingen bij examinering, één deelproject is een initiatief van Excenter.

Bij de deelprojecten 6. Sectorale examenstandaarden en 7. Samenwerking t.b.v. infrastructuur exameninstrumenten spelen sociale partners een nadrukkelijke rol. Deze projecten vallen daarom onder de gezamenlijke verantwoordelijkheid van het onderwijs en het bedrijfsleven binnen SBB. Deelproject 6 is in dit projectplan nader uitgewerkt.

2. Context

Uit rapporten van de Onderwijsinspectie blijkt dat de examens in het mbo nog een verbeterslag nodig hebben. Deze conclusie leidt tot een gezamenlijke zorg van beroepsonderwijs en bedrijfsleven om samen tot verbetering te komen. De partijen verenigd in SBB hebben in 2008 twee intenties uitgesproken. Ten eerste: examinering is de (wettelijke) eindverantwoordelijkheid van scholen, maar het bedrijfsleven is nauw betrokken bij alle fasen hiervan. Ten tweede: gekoppeld aan de diploma-eisen zoals vastgelegd in de kwalificatiedossiers, moeten exameneisen geformuleerd worden.

Deze intenties hebben geleid tot het project Examenprofielen. Doel van het project was meer vertrouwen in mbo-examens te creëren door hier op sectoraal niveau gezamenlijk afspraken over te maken. Voor alle kwalificatiedossiers hebben onderwijs en bedrijfsleven gezamenlijke afspraken beschreven in sectorale examenprofielen. Examenprofielen zijn inmiddels als verantwoordingsdocumenten aan de kwalificatiedossiers verbonden en vallen daarmee onder de verantwoordelijkheid van paritaire commissies. Maar aangezien nu ook exameneisen in het kwalificatiedossier zelf worden opgenomen, is de relatie tussen het kwalificatiedossier en het examenprofiel een belangrijk te onderzoeken element.

Waar de grens ligt tussen de verantwoordelijkheden van onderwijs en van bedrijfsleven als het gaat om inhoud en proces van kwalificatie en examinering, is binnen SBB aan de thema-adviescommissie Kwalificeren & Examineren om te beantwoorden. De commissie ziet het totale kwaliteitsproces van kwalificeren en examineren als onlosmakelijk met elkaar verbonden. De rollen en verantwoordelijkheden in alle fasen van dit kwaliteitsproces moeten helder zijn en door het onderwijs en het bedrijfsleven gezamenlijk worden gedragen.

Door het creëren van een gezamenlijk gevoel van verantwoordelijkheid van onderwijs en bedrijfsleven over de examinering is in pariteit duidelijk hoe de examinering in het mbo vorm en inhoud moet krijgen. Met als doel de kwaliteitsborging en het voldoen aan Inspectiestandaarden. Met als winst voor de student een diploma met goede kansen en mogelijkheden op de arbeidsmarkt, of vervolgonderwijs.

3. Doelstelling

Het deelproject 6 'Sectorale examenafspraken' sluit volledig aan bij het traject van herziening van de kwalificatiestructuur. Het deelproject heeft twee hoofddoelstellingen met daarbinnen een aantal subdoelstellingen:

3.1. Explicitering van de exameneisen in de kwalificatiestructuur

- Uitwerking van de exameneisen in kwalificatiedossiers op een eenduidige manier
- Een verbeteringslag van de inhoud van de huidige examenprofielen
- Duidelijkheid over de verhouding tussen kwalificatiedossier en examenprofiel
- Breed draagvlak voor de wijze van invulling van exameneisen in kwalificatiedossiers

Examenprofielen zijn voornamelijk gericht op het proces (hoe), terwijl meer eenduidigheid in het kwalificatiedossier zelf over de inhoud (wát moet geëxamineerd worden?) een grote winst kan betekenen in een verhoogde eenduidigheid en kwaliteit van examinering. SBB heeft afgesproken dat op drie manieren te doen:

- Door per kerntaak met behulp van NLOF-descriptoren vakkennis en vaardigheden, complexiteit, verantwoordelijkheid en zelfstandigheid te beschrijven. Daarmee staat voor examinering de juiste informatie op de juiste plek in het dossier, met duidelijkheid over het vereiste beheersingsniveau.
- Door per werkproces een omschrijving, het resultaat en gedragsindicatoren aan te geven. De compacte en concrete beschrijving van gedrag, waarin kennis, vaardigheden en houdingsaspecten bij elkaar komen, komt in de plaats van de vroegere prestatie-indicatoren die volgens velen té gedetailleerd waren en te weinig ruimte boden voor onderwijsinstellingen.
- Door per profiel kenmerkende beroepssituaties te beschrijven, settings waarin je het onderscheid kunt zien tussen een competent en een incompetent beroepsbeoefenaar. Ze beschrijven de essentiële beroepshandelingen (het wat), het essentiële gedrag (het hoe), het resultaat en de essentiële eisen waaraan het resultaat moet voldoen.

Met (op korte termijn) meer eenduidigheid en transparantie in de beschrijving van exameneisen binnen dossiers kan nog in 2013, vóór vaststelling van de herziene kwalificatiedossiers, een kwaliteitsslag gemaakt worden die door het onderwijs en het bedrijfsleven gewenst is. Zeker voor kenmerkende beroepssituaties, een nieuw element in het format van de kwalificatiedossiers, moet de definitie nog goed uitgewerkt worden. De beelden en verwachtingen over het doel, inhoud en toegevoegde waarde van kenmerkende beroepssituatie lopen op dit moment nog uiteen. Vraagstukken over de begripsbepaling van kenmerkende beroepssituaties, de verhouding tussen de complete set van kwalificatie-eisen in het dossier en de exameneisen 'aan het einde van de rit' worden met belanghebbenden uitgediept. Ook de verhouding tussen de exameneisen in het kwalificatiedossier en (met name thema 2 van) het examenprofiel is daarbij aandachtspunt.

3.2. Explicitering van de verantwoordelijkheidsverdeling onderwijs-bedrijfsleven

- Afspraken over rollen en verantwoordelijkheden van onderwijs en bedrijfsleven in iedere fase van het kwaliteitsproces kwalificeren en examineren
- Ondersteuning bij het vormgeven van sectorale afspraken in het examenprofiel
- Concretisering van de betrokkenheid van branches bij uitvoering van de examinering
- Afspraken over de vaststelling, het gebruik en de monitoring van examenprofielen

Het creëren van een gezamenlijke verantwoordelijkheid van sociale partners en onderwijs over het mbo, inclusief examinering, is kern van het ontstaan van SBB. Het belang van goede examinering wordt gedeeld. Onderwerp van gesprek is het spanningsveld tussen de wettelijke verantwoordelijkheid van de onderwijsinstelling en de wens om meer in gezamenlijkheid aan de kwaliteit van examinering te werken.

Doordat in kwalificatiedossier een verwijzing komt naar het examenprofiel, is geborgd dat sociale partners 'aan de voorkant' meepraten bij de discussie over exameneisen én het examenprofiel.

Examenprofielen vallen daarmee onder de verantwoordelijkheid van paritaire commissies. Hoe we ervoor zorgen dat de twee documenten zich tot elkaar verhouden, langs welke lijn de examenprofielen ontwikkeld, vastgesteld en gemonitord worden, is nog niet vastgelegd. In de tweede helft van 2013 zal dit punt van onderzoek zijn.

4. Activiteiten

Scholen doen sinds augustus 2011 ervaring op met de sectorale examenprofielen. De MBO Raad heeft in het voorjaar van 2012 de eerste bevindingen over de bruikbaarheid van de profielen verzameld, waaruit blijkt dat examenprofielen goed werkbaar zijn in de praktijk. Dit was een oriënterend onderzoek, nog niet representatief genoeg om tot definitieve conclusies te komen. De volgende stap is om nader te onderzoeken bij zowel onderwijs als bedrijfsleven aan welke voorwaarden ze moeten voldoen om effectief te kunnen zijn. Essentieel daarbij zijn de uitvoerbaarheid, het gedeelde draagvlak voor de afspraken en de koppeling met het kwalificatiedossier. Er is veel behoefte aan beantwoording van de vraag: onder welke condities levert het examenprofiel, in combinatie met de exameneisen die in het kwalificatiedossier zijn opgenomen, daadwerkelijk betere, eenduidige examinering op? Uitvoerbaar en betaalbaar door het onderwijs, met betrokkenheid en vertrouwen van het bedrijfsleven?

In februari 2014 worden de herziene kwalificatiedossiers opgeleverd. In de nieuwe dossiers zijn exameneisen geëxpliciteerd. Deze exameneisen moeten op een eenduidige manier worden uitgewerkt. Daarnaast moet helder zijn hoe deze exameneisen in de dossiers zich verhouden tot de sectorale examenprofielen. Mede op aandringen van het onderwijs vindt SBB het van belang dat de resultaten van dit deelproject nog meegenomen kunnen worden in de herziening, zodat de meerwaarde van dit project ook direct bij invoering van de herziene kwalificatiestructuur naar voren kan komen. Dat gedeelte van het project zal daarom afgerond moeten zijn voor december 2013.

SBB wil zowel vraaggericht als aanbodgericht ondersteuning geven, onder andere door de volgende activiteiten uit te voeren:

- Uitvoeren van een analyse en op grond daarvan opstellen van een advies over concretisering van exameneisen in kwalificatiedossiers, ter aanvulling van de instructie (en zo nodig het toetsingskader) bij ontwikkeling van kwalificatiedossiers: wat is meetbaar gedrag, wat zijn kenmerkende beroepssituaties, hoe komt een cesuur (slaag-zak afweging) tot stand (voor de zomer 2013).
- Analyse van de wijze waarop onderwijsinstellingen en branches omgaan met examenprofielen, de positie ervan, de mogelijkheid voor afstemming tussen exameneisen voor verschillende kwalificaties/opleidingen, binnen de school en binnen het leerbedrijf. Stimuleren van het actief gebruik van de sectorale examenprofielen, in onderwijsinstellingen maar ook binnen branches en bedrijven (najaar 2013).
- Opzetten van een traject om de kwaliteit en meerwaarde van de examenprofielen te monitoren, ter ondersteuning van paritaire commissie (en/of hun onderstructuur) bij wie de verantwoordelijkheid wordt belegd om examenprofielen aan te laten sluiten bij de exameneisen die in het kwalificatiedossier worden opgenomen (najaar 2013).
- Beschrijven van de rollen en verantwoordelijkheden van onderwijs en bedrijfsleven in het kwaliteitsproces van kwalificeren en examineren (najaar 2013).
- Op basis van analyse van examenprofielen (effect) en de koppeling met kwalificatiedossiers (exameneisen) adviseren aan bestuur SBB en waar nodig bijstellen van het format examenprofielen en aanpassing/verbetering van de eerste generatie examenprofielen (tot uiterlijk voorjaar 2014).
- Zo nodig: verbeterlag exameneisen in de kwalificatiedossiers (vanaf cohort 2014-2015).

5. Projectorganisatie

5.1. Projectstructuur

SBB

SBB is initiatiefnemer en opdrachtnemer van het project. SBB heeft een projectleider aangesteld die verantwoording aflegt aan de interne opdrachtgever. De verantwoordelijkheid en de regie liggen bij SBB: het bureau SBB voert uit, het bestuur SBB is verantwoordelijk na afstemming met de thema-adviescommissie Kwalificeren & Examineren.

Projectgroep

De projectleider wordt inhoudelijk ondersteund door de projectgroep die maandelijks bij elkaar komt. De projectgroep bestaat uit Tina Boes (projectleider) en twee beleidsadviseurs van SBB. Waar nodig wordt de projectgroep ondersteund door een interne en/of externe deskundige. Er wordt op basis van de vraagstukken en fase van het project gebruik gemaakt van wisselende projectleden. Daarnaast wordt de projectgroep ondersteund door interne en/of externe deskundigen uit het onderwijs en het bedrijfsleven en de ambassadeurs.

Het project kenmerkt zich door een sterke structuur/fasering, waarbij gebruik gemaakt wordt van conferentieachtige bijeenkomsten met diverse partijen (werkvormen die worden gebruikt: Binnen-buitenring, Dilemma podium, Digitale reactierondes, Carrousel, Toepasrondes, Stuurvragen Planmethode, Drieluik). Deze methodiek geeft structuur, ondersteunt het proces en versterkt de focus op de inhoud.

Klankbord, deskundigenpanel en ambassadeursnetwerk

Voor inhoudelijk advies zal gebruik worden gemaakt van de deskundigheid van vertegenwoordigers van het scholenveld, bedrijfsleven en de kenniscentra. Er wordt een kerngroep samengesteld van ongeveer 10 personen. Daarnaast wordt de bestaande overlegstructuur benut (bijvoorbeeld platform Kwalificeren en examineren van de kenniscentra, T8/Examenfabriek-overleg).

Onderzoek

Voor de analyses zal een externe onderzoeker worden aangetrokken.

5.2. Projectevaluatie

SBB rapporteert de resultaten aan OCW na afloop van de activiteiten voor de kwalificatiestructuur (december 2013) en examenprofielen (juni 2014). De financiële afrekening en administratieve verantwoording vinden plaats via de MBO Raad, die hiertoe een projectleider heeft aangesteld bij MBO Diensten.

5.3. Communicatie

Het project is een deelproject van "Focus op standaarden in Examinering" en heeft vooral een relatie met de deelprojecten 1 'Analyse kwaliteit examinering in het mbo' en 2 'Procesarchitectuur examinering doorontwikkelen tot kwaliteitsinstrument'. Waar mogelijk zal de projectleider afstemmen met de projectleiding bij MBO Diensten.

Er zal periodiek overleg gevoerd worden met OCW, de subsidieverstrekker, over de nadere uitwerking van deelproject 6. Ook zal continue afstemming plaatsvinden met de MBO Raad, Excenter en stakeholders rond de overige examineringsprojecten. Daarnaast zullen de uitvoerende partijen worden geïnformeerd en geïnstrueerd.

Tevens zal op de website examineringmbo.nl en de website van de SBB de stand van zaken worden bijgehouden en volgt er een e-nieuwsbrief als onderdeel van het totale project Focus op standaarden in examinering.

5.4. Succesfactoren

- Instructies voor dossiers moeten op heel korte termijn beschikbaar zijn om de dossiers tijdig af te kunnen ronden
- Verschillende beelden en visies op thema's rond examinering
- Betrokkenheid en draagvlak onderwijs en bedrijfsleven
- Heldere definiëring van begrippen / definities
- Gekoppeld aan duidelijke instructies en voorbeelden
- Communicatie over de voortgang (fase en besluitvorming) en de impact van het project
- Scheiding tussen de analyse en de evaluatiefase
- Een duidelijke projectstructuur en kwaliteitsstructuur (PDCA)

6. Resultaten en planning

6.1. Resultaten

	Resultaten	Toelichting	Wanneer
6	Bijgesteld projectplan bij OCW		30 april 2013
6.1	Analyse exameneisen in kwalificatiedossiers en examenprofiel	O.m. verhouding tussen kwalificatiedossier en examenprofiel vaststellen Inzet externe onderzoeker	Mei/juni 2013
6.2	Rapportage van het onderzoek inhoud en effectiviteit huidige examenprofielen	Meegenomen wordt de uitwerking v/d structuur voor verbinding van ex profielen aan kwalificatiestructuur en rol onderwijs en bedrijfsleven bij examinering	Mei - november 2013
6.3	Duidelijke instructie over verwerking van exameneisen in de kwalificatiedossiers	Onderdelen gedrag, vakkennis, vaardigheden, kenmerkende beroepssituaties	Juni 2013
6.4	Advies voor bestuur SBB over doorontwikkeling kwalificatiedossiers en examenprofielen	Op basis van analyse en beschrijving (1 en 2)	Juni 2013
6.5	Aanpassing format examenprofiel	Afhankelijk van advies aan bestuur SBB en besluit	December 2013
6.6	Bijstellen examenprofielen	Afhankelijk van advies aan bestuur SBB en besluit	Januari - juni 2014
6.7	Verwerken exameneisen in de kwalificatiedossiers	Herziene kwalificatiestructuur	December 2013

6.2. Fasering

De activiteiten zijn in twee fasen ingedeeld.

Periode april-december 2013

- Uitwerking van de exameneisen in de kwalificatiedossiers op een eenduidige manier
- Draagvlak voor de exameneisen in de kwalificatiedossiers

- De rapportage van het onderzoek naar en analyse van de effectiviteit, kwaliteit en toegevoegde waarde van de huidige examenprofielen in relatie tot de kwalificatiedossiers

Periode januari-juni 2014

- Een verbeter slag van de inhoud van de huidige examenprofielen
- Afspraken over de vaststelling, het gebruik en de monitoring van examenprofielen
- Duidelijkheid over de verhouding tussen kwalificatiedossier en examenprofiel
- Afspraken over rollen en verantwoordelijkheden van onderwijs en bedrijfsleven in iedere fase van het kwaliteitsproces kwalificeren en examineren